

SERİ
SERIES
SERIE
SÉRIE

A

CİLT
VOLUME
BAND
TOME

47

SAYI
NUMBER
HEFT
FASCICULE

2

1997

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
D E R G İ S İ

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL
ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL
REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

YUSUFELİ VE İSKENDERUN YÖRESİNDEKİ ORMAN İŞÇİLERİNDE İŞÇİ SAĞLIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. H. Hulusi ACAR¹⁾

Y. Doç. Dr. Necmettin ŞENTÜRK²⁾

Kısa Özet

Orman işçiliği genel itibariyle ele alındığında; daha ağır şartlarda çalışılması, yüksek, geniş ve engebeli alanlarda çalışma zorunluluğunun olması, iş yerinin sosyal ortamdan uzak bulunması nedeniyle konaklama gerektirmesi, genelde gündüz saatlerinde çalışma zorunluluğu, çalışmalarda silvikültürel işlemlerin gözardı edilememesi, genelde geçici işçi olma durumu, açık hava koşullarında çalışıldığı için kaza riskinin yüksek olması, işçi ücretlerinin diğer iş koşullarına göre daha düşük olması gibi nedenlerle, diğer iş kollarından farklılık gösterir.

Bu çalışmada, Yusufeli Orman İşletme Müdürlüğü ve İskenderun Orman İşletme Şefliği bünyesindeki fidanlık, ağaçlandırma ve üretim işlerinde çalışan işçilerle yapılan anketlerden elde edilen verilerden her iki yöredeki orman işçilerinin çeşitli türde sağlık sorunlarına sahip olduğu ve bunun ileri yaşlarda daha da arttığı belirlenmiştir. Bu çalışma ile işçilerde sinirsel hastalıklar başta olmak üzere yorgunluk-halsizlik ve diş çürüklüğü gibi rahatsızlıkların en fazla rastlanılan hastalıklardan olduğu görülmüştür. Bu bedensel rahatsızlıklar iş verimini olumsuz yönde etkilemekte ve bazen iş kazalarına da neden olmaktadır. Bu durum özellikle iş düzenlemesi ve eğitim konularında atılacak adımlarla çözülebilir niteliktedir.

1. GİRİŞ

Ormancılıkta gençleştirme, ağaçlandırma, bakım, üretim (kesme-sürütme-taşama), orman yollarının ve sanat yapılarının yapım, tamir ve bakımı, orman koruma ve erozyon kontrolü gibi faaliyetler yoğun bir iş gücünü gerekli kılmaktadır. Bu gibi işler, 6831 Sayılı Orman Kanununun 40. maddesi gereğince öncelikle en yakın orman köylüsüne veya orman köylerini kaldırma

1) K.T.Ü. Orman Fakültesi, 61080 Trabzon.

2) İ.Ü. Orman Fakültesi Orman İnşaat ve Transportu Anabilim Dalı

kooperatiflerine yaptırılmaktadır. Ancak yapılacak işe, civardaki orman köylülerinin veya orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin iş güçlerinin yeterli bulunmaması veya işe ehil olmamaları veya aşırı fiyat istemeleri durumunda, bu işler civar olmayan orman köylülerine veya orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine yaptırılabilir.

Bu nedenle ormancılık sektörü, işsizliğin en yoğun ve kişi başına milli gelirin en düşük olduğu yörelerimizde gerek işsizliğin önlenmesinde, gerekse de bölgelerarası gelir dengesizliğinin kısmen de olsa azaltılmasında oldukça yardımcı olmaktadır.

Ormancılık sektöründe yapılan işler; iş güclüğü, yüksek kaza oranı, açık havada çalışma şartları, zaman zaman arazide konaklama zorunluluğu, iş saatlerinin ve iş süresinin değişken oluşu, iş devamlılığının olmaması, sosyal ve ekonomik açıdan yetersizlikler gibi nedenlerle diğer iş kollarından ayrı bir yapı gösterir. Bu nedenler son yıllarda orman işçiliğine olan rağbeti azalttığı gibi işçi bulamama veya verimsiz çalışma durumları da ortaya çıkmıştır.

Orman işçiliğinde sağlık açısından riziko söz konusudur. Çünkü çalışanların sağlık durumları kötü şartlardan etkilenmektedir. Çeşitli vücut yaralanmaları, kişileri değişik şeklide etkileyen hastalıklar, aktif çalışma sırasında ya da daha ileri yaşlarda bazı rahatsızlıklara zemin hazırlamakta ve bu durum orman işçiliğinin meslek olarak seçen kişileri sağlıkları konusunda tereddüte düşürmektedir.

Motor sesi ve sarsıntısının orman işçilerinde duyma zorluğu, sırt ağrıları, kalp sıkışması, kronik bronşit, kronik yorgunluk (halsizlik), psikolojik strese neden olduğu artık bilinmektedir (ERDAŞ / ACAR 1995).

Bugün ülkemizde yürürlükte olan işçi sağlığına ilişkin düzenlemelere bakıldığında, bunlar uluslararası normlarla (ILO) hemen hemen aynı düzeydedir. Fakat mevcutamız yaptırım gücü hükümleri açısından yetersizdir (ERDAŞ / ACAR 1995).

İşçi sağlığı alanında yapılacak çalışmaların başarısı, konunun bütünlük ve süreklilik içeren bir yaklaşımla ele alınmasına bağlıdır.

Bu çalışmada, ülkemizin coğrafik açıdan iki farklı yöresindeki orman işçileri yapılan anket çalışması sırasında sorulan sorular verilen cevaplardan elde edilen bulgular tartışılmıştır. Söz konusu anket çalışmaları 1996 yılı içerisinde hazırlanmıştır.

2. ORMAN İŞÇİLİĞİ

Toplumsal ve ekonomik bir sorun olan işçi sağlığının ortaya çıkışı 18. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Kötü çalışma koşullarının çalışanların sağlığını tehdit etmeye başlaması, hastalık ve kazaların ortaya çıkması ile işçilerin sağlığının korunması önem kazanmıştır.

ILO'ya göre de orman işçiliği ağır iş grubuna giren işlerdendir. Bu durum göz önüne alınırsa orman işçilerinin dikkatli, pratik, zeki, çok yönlü düşünebilen, sağlıklı, dayanıklı ve etkili vücut yapılarına sahip, iş sırasında uygun donanıma sahip, tabiatı ve yürümeyi seven, sorumluluk bilinci

olan kişiler olması zorunlu olmaktadır.

Genelde açık havada ve doğa şartlarına açık alanlarda çalışan orman işçileri aynı zamanda farklı çalışma koşullarına adapte olmak zorundadır. Bu durum sağlık sorunlarını beraberinde getirdiği gibi can güvenliğini de riske edebilmektedir.

Orman işlerinin geniş bir alan üzerinde yapılması ve değişen şartlarda devam etmesi, iş miktarı ve zamanının stabil olmaması, iş objesinin ve iş yerinin değişkenlik göstermesi, orman işçiliğinin ağır iş grubundan olması nedeniyle iş kazaları olasılığının yüksek olması, iş organizasyonunda işçiye büyük özgürlük tanınması bu iş kolunun önemli özelliklerindedir.

Ormancılık sektörü içerisindeki orman işçileri üretim (kesme, sürütme, taşıma) ağaçlandırma, bakım, fidanlık, orman yolu ve sanat yapıları yapım ve bakımı, orman koruma, erozyon kontrolü, yükleme ve boşaltma gibi işlerde çalışmaktadır. 6831 Sayılı Orman Kanununun ilgili maddeleri orman içinde her türlü işçilik faaliyetlerinin yöredeki en yakın orman köylüsü tarafından yapılması hükmünü getirdiği için, orman işletmelerinin bu işleri başka işçilere yaptırmasını veya kendisinin yapmasını engellemiştir. Buna göre ormancılık iş kolundaki çalışmaların yöredeki orman işçilerine yaptırılması bir zorunluluk olmuştur. Böylece orman işçiliği, göç yolu ile büyük şehirlere gitmeyen veya gidemeyen orman köylüleri için her zaman bir iş kapısı olarak görülmüştür.

Orman işçilerinin en yakın köylerden temin edilmesi nedeniyle, önceden eğitimden geçirilme şartı ve imkanı yoktur. Bu nedenle, orman işçileri zamanla çalışarak veya daha deneyimli eski işçilerin tertibe ve deneyimlerinden yararlanarak kalifiye hale gelmektedir.

Orman işçileri yıllık çalışma sürelerine göre;

- Devamlı orman işçileri,
- Mevsimlik orman işçileri,
- Geçici orman işçileri

olarak üç grupta toplanabilir.

Devamlı orman işçileri; orman işini görev olarak almış, geçimini bu işten sağlayan, gerekli mesleki eğitimini görmüş orman idaresine bağlı olan işçilerdir. Bu işçiler orman idaresinin devamlı elemanı olduğundan hastalık ve kaza sigortası, doğum ve ölüm yardımları ve emeklilik gibi sosyal haklardan yararlanırlar.

Mevsimlik işçiler; genel olarak yılın belirli zamanlarında örneğin üretim işlerinde çalışan işçilerdir. Yani, esas uğraşlarının dışında yan gelir elde etmek için ormanda çalışan işçilerdir.

Geçici işçiler; devamlı ve mevsimlik işçi gruplarının dışında kalan ve orman idaresinin işlerinin çok yoğun olduğu zamanlarda bu iki gruba ilave olarak çalıştırdığı işçilerdir.

Devamlı işçileri çalıştırmak her zaman mümkün olmamaktadır. Çünkü işçilere devamlı iş verilemediği zaman bunların işletmede tutulmaları işletmenin masrafını arttırmaktadır. Ancak,

devamlı ve eğitilmiş orman işçilerinin çalıştırılmasıyla şu faydalar sağlanır.

- Üretim işleri pazar durumuna göre daha iyi ayarlanabilir.
- İşçiler yeni metod ve aletleri daha kısa sürede öğrenebilirler.
- Orman ürünleri en aza kayıpla değerlendirilebilir.
- İş kazaları ihtimali azalır.
- Ormanda bakım ve koruma gibi işler daha iyi bir şekilde yapılabilir.

Orman işçileri genelede ilkbahar ve yaz aylarında çalışmakta olup bu işçilerin büyük çoğunluğu geçici ve mevsimlik, çok az bir kısmı ise devamlı işçiler olarak nitelendirilmektedir. Üretim (kesim, sürütme ve taşıma) ve diğer bütün orman işleri esas alındığında yörede çalışan işçilerin ancak % 1'i devamlı orman işçisi niteliğinde olup geri kalan % 99'u mevsimlik ve geçici işçi statüsünde veya işletme dışı taşaron işçi statüsündedir.

Ülkemizdeki orman işçilerinin beslenme, eğitim, barınma ve ulaşım gibi sorunlarının çözümü yetersiz bir seviyede olması, bu iş kolundaki güçlükleri daha da arttırmaktadır. Bu nedenle ağır iş grubuna giren orman işçiliği mecburiyetten yapılan bir iş konumuna gelmektedir. Orman işçiliğinde eğitim, daha ziyade tekrarlanma ya da tecrübeyle geliştirilen yeteneklere sağlanabilmektedir.

Yine işyerinin uzak olması ve genelde işçilerin yürümüyle işyerine ulaşımı yorgunluk ve dolayısıyla vermide düşüslere neden olabilmektedir. Sağlık ve güvenlik açısından yeterli olmayan kamp düzeni de olumsuz bir durumdur. Ücret düşüklüğü, dengesiz beslenme ve taze olmayan yiyecekleri yeme zorunluluğu, sosyal yaşamdan uzaklık, sağlık konularındaki yetersiz veya gecikmeli müdahaleler ile günümüzde zaruri olan telsiz aracının dahi bulundurulamaması gibi durumlar orman işçiliğinin olumsuz yönleridir. Yetersiz ilk yardım da orman işçiliğinin önemli eksikliklerindedir.

Orman işçiliği, iklimsel ve diğer işe bağlı nedenlerle genelede yılın belli zamanlarında sınırlı sürede yapılan ve ekonomik açıdan pek yeterli olmayan bir iş grubudur. Yani, orman köylüleri orman işçiliğinin yanında kendi işlerinde de çalışmak durumunda kalmaktadırlar.

Gelişmiş batılı ülkelerde, özellikle sosyal açıdan birçok avantajdan mahrum ve sanayi sektörüne göre çalışma açısından dezavantajlara sahip orman işçileri için yüksek düzeyde ücretler ödenirken, ülkemizde operatörlerin bile kadro problemlerinin çözülemediği olması olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Bugün için orman işçiliği, geleceği garanti altında olmayan, sosyal, ekonomik ve iş koşulları açısından fedakarlık isteyen bir iş kolu haline gelmiştir.

Ülkemizde işçilerin büyük çoğunluğu % 65'i kesme, sürütme ve taşıma işlerinde çalışmaktadır. Bunu % 20 ile inşaat ve yol yapım işçiliği ve % 7 ile de ağaçlandırma işçiliği izlemektedir.

Ülkemizde iklim koşulları ve ormancılık çalışmalarının özellikleri göz önüne alındığında işçilerin istihdamının % 33'lük bir oranda en yüksek olduğu Temmuz-Eylül, % 11'lik bir oranla en düşük olduğu dönem ise Ocak-Mart olarak tespit edilmiştir (ERDAŞ / ACAR 1995).

3. ORMAN İŞÇİLİĞİNDE İŞÇİ SAĞLIĞI

İş sağlığının konularını işçinin sağlık sorunları, iş elbiseleri, beslenme, işyeri koşulları ve iş kazaları teşkil eder, Çünkü iş sağlığı, iş ve sağlık arasındaki ilişkinin en iyi bir şekilde sağlanmasıdır.

Orman işçilerinin sağlık sorunlarında rol oynayan etkili faktörler arasında genel sağlık ve beslenme durumları, eğitim ve ekonomik imkanlar ile çalışanların psikolojik durumları ilk sırayı oluşturmaktadır.

Orman işçiliği geniş alanda, olumsuz iklim ve topografik koşullarda çalışmayı gerektiren bir iş koludur. Ayrıca sosyal ortamdaki uzak çalışma alanı, işin yoğunlukla geçici mahiyette olması, tüm gereksinimlerin anında teminindeki güçlük, iş yerine gidiş-dönüş zorluğu ve gündüz sınırlı saatlerde, belli mevsim ve sürelerde çalışma zorluğu, işin ağır, çeşitli ve kaza oranının yüksek oluşu ve iş organizasyonunun işçiye bağlı olamaması da orman işçiliğini diğer iş kollarından ayıran özelliklerdendir.

Orman işçiliğinde sağlık problemleri genelde;

- . Doğa koşullarından,
- . Yetersiz ve düzensiz beslenmeden,
- . İş ve işyeri koşullarından,
- . Eğitimsizlik ve dikkatsizlikten

ortaya çıkmaktadır.

Orman işçilerinin sağlık sorunlarının çok yüksek düzeyde olması doğal olarak iş verimini de etkilemektedir. Çünkü sağlık problemi olan işçilerdeki iş verimi sağlıklı işçiye göre, problemin şekli ve ağırlığına göre değişmekle birlikte, %20-30 arasında azalmaktadır (ERDAŞ/ACAR 1995).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1 Materyal

Anket çalışmalarının yapıldığı birinci işçi grubu Artvin Orman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Yusufeli Orman İşletme Müdürlüğü'nde çalışan fidanlık, ağaçlandırmaya ve üretim işçileridir.

Çalışmanın ikinci işçi grubu ise Kahramanmaraş Orman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Antakya Orman İşletme Müdürlüğü, İskenderun Orman İşletme Şefliği'ndeki fidanlık, ağaçlandırmaya ve üretim işçileridir. Bu iki bölgenin asli ağaç türleri Kızılcıam, Karaçam, Gökmar, Sedir, Ladin ve Sarıçam dan oluşmaktadır. Tali, ağaç türlerinden Gürgeç, Kızılağaç, Akçaağaç Çınar, Meşe ve Ardiç söz konusudur. Bölgelerde yapılan orman yolu miktarı yeterli seviyede değildir. Bölgelerde orman işçilerinin çoğu sigortasız ve geçici işçi niteliğindedir.

Orman işlerinde çalışan işçiler yıllık çalışma sürelerine göre; geçici, mevsimlik ve devamlı işçiler olarak üç grupta toplanmaktadır. Ancak bu çalışmaya konu olan geçici ve mevsimlik işçi gruplarıdır.

Araştırma, Yusufeli ve İskenderun yöresindeki fidanlık, ağaçlandırma ve üretim işlerinde çalışan mevsimlik ve geçici işçiler ile yapılmıştır. Bunun için hazırlanan anket soruları, önceden çoğaltılarak kullanılmıştır.

4.2 Yöntem

Anket çalışmaları, mevcut çalışmaların sürdürüldüğü yerlerde çalışan işçilerle yapılmıştır. Araştırmaya konu işçi gruplarını için özelliği, işçilerin iş koşullarından etkilenmeleri gibi faktörlere göre ormancılık çalışmaları açısından genelde, fidanlık ve ağaçlandırma işçiliği ile üretim, yol yapım-bakım ve orman koruma işçiliği olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu nedenle bu çalışmadaki işçi grupları fidanlık ve ağaçlandırma işçileri ve üretim işçileri olarak iki gruba ayrılmıştır. Ancak, ormancılıkta erozyon kontrolü ve sel derelerinin ıslahı, sanat yapılarının yapım ve bakımı, bina yapımı, makina bakımları gibi diğer işler de söz konusudur.

Ülkemizin Yusufeli ve İskenderun gibi değişik iki yöresinde gerçekleştirilen bu çalışmada önce, işçilere sağlıkla ilgili soruları içeren bir anket formu hazırlanarka çoğaltılmıştır. Önceki çalışmalardan da yararlanılarak hazırlanan anket sorularına karşılıklı iletişimle doğrudan cevaplar alınarak formlara kaydedilmiştir. Burada orman işçileri için öncelikle 18-30, 30-45 ve 45'den büyük yaş kategorileri oluşturulmuştur. Bu anket çalışması, işin ağırlığı dikkate alınarak birinci grup olarak fidanlık ve ağaçlandırma işçileri ile ikinci grup olarakta üretim işçileri ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra elde edilen sonuçlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Anketler, bir konunun çeşitli kişilerden alınana bilgi ve deneylerden derlenen bilgilerle incelenmesidir. Kısaca aynı soruları değişik kimselere sorarak bilgi toplama ve değerlendirme eylemidir. Ankete açık, kolay ve anlaşılır soruları sormak esas olmalıdır. Bazen görenek de veri elde etmek mümkündür.

Çalışmalar, anket yoluyla ve çalışma anında rastgele seçilen en az 25 adet işçi ile yapılmıştır. Anketler önceden hazırlandığı için, arazide ilgili sorulara işçilerden sözlü olarak cevaplar alınmış ve ilgili yerlere yazılmıştır. Elde edilen sonuçlar daha sonra büroda yüzde olarak değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Yapılan bu anketler Yusufeli Orman İşletmesi'nde birinci grupta 25 ve ikinci grup 35 olmak üzere toplam 60 işçi ile, İskenderun Orman İşletme Şefliği'nde ise 30'ar kişilik iki işçi grubuyla yapılan görüşmelerden oluşmuş ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

5. BULGULAR VE TARTIŞILMASI

Yusufeli ve İskenderun yöresinde birinci grup içerisinde yer alan fidanlık ve ağaçlandırma, ikinci grup içerisinde yer alan üretim işçileri ile yapılan anketlerden elde edilen bulgular % olarak hesaplanarak Tablo 1 ve 2'de verilmiştir.

5.1 Orman İşçilerine Ait Genel Bulgular ve Tartışılması

Yusufeli yöresinde fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan işçilerden 25, üretim işlerinde çalışan işçilerden de 35 olmak üzere toplam 60 kişi ile yapılan anket sonuçlarının göre; bu yörede çalışan orman işçilerinin vücut yapılarının normal olduğu ve bu oranının ileri yaşlarda daha da belirginleştiği görülmüştür. Yani, Tablo 1'in incelenmesinden de anlaşılacağı üzere her iki işçi grubunda da genç yaşlarda zayıflık oranı fazla iken, 45 yaş üzerindeki fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde bu oran % 20'ye üretim işçilerinde ise % 0'a düşmektedir. Evlilik oranının da yaşa bağlı olarak yükseldiği ve 45 yaş üzerindeki fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde bu oranın % 100'e, aynı yaş grubundaki üretim işçilerinde bu oranın % 83.4'e çıktığı Tablo 1'de görülmektedir.

Yusufeli yöresindeki orman işlerinde çalışan her iki işçi grubunda da az da olsa bir ek gelir olanağı mevcuttur. Ancak, Tablo 1'den de görüleceği üzere fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinin ek gelir oranı (% 27.5), üretim işçilerinin ek gelir oranından (% 17.76) az da olsa fazladır.

İskenderun yöresinde fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan işçilerden 30, üretim işlerinde çalışan işçilerden de 30 olmak üzere toplam 60 kişi ile yapılan anket çalışmalarının sonuçlarına göre; fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinin gençken daha iri ve normal yapılarda olduğu, 45 yaş üzerindeki işçilerde zayıflık oranının % 25'e çıktığı görülmüştür. Üretim işlerinde çalışan işçiler arasında ise zayıf yapıda işçilerin bulunmadığı Tablo 2'den görülmektedir. Yani, fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinin çoğunluğunun vücut yapısı normal olduğu halde, üretim işçilerinin çoğunluğunu iri vücutlu işçiler oluşturmaktadır. Çünkü, Tablo 2'nin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinin ortalama % 76.87'sinin vücut yapıları normal olduğu halde, bu oran üretim işçilerinde ortalama % 40'a düşmektedir. Aynı yöredeki her iki işçi grubunda da evlilik oranı yaşa bağlı olarak artmakta ve 45 yaş üzerindeki işçilerde % 100'e ulaşmaktadır. İskenderun yöresindeki fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde ek gelir oranları, bu yönede yoğun bir tarım ve sanayi sektörünün bulunması nedeniyle, Yusufeli yöresine göre daha yüksektir.

İskenderun yöresinde çalışan işçilerin % 68.6'sı kahvaltıyı, % 26.6'sı öğle yemeğini ve % 54.6'sı da akşam yemeğinin yetreli olduğunu belirtmişlerdir. Yani, işçilerin % 73.4'ü öğle yemeğini yetersiz bulmaktadır. Bu nedenle, öğle yemeklerinde tabldot sistemine geçilmesi işçilerin verimini olumlu yönde etkileyecektir.

Tablo 1: Yusufeli Orman İşletme Müdürlüğü'nde Çalışan İşçilerle

Table 1: The state as percentage of the poll results done with the workers in the Directorate of Yusufeli Forest Enterprises

		Fidanlık ve Ağaç İşçileri			Üretim İşçileri		
		Nursery and afforestation workers			Wood production workers		
		Yaş Grupları			Yaş Grupları		
		15-30	30-45	45<	15-30	30-45	45<
Vücut Yapıları	İri	-	12.5	20.0	17.6	8.3	16.6
	Normal	58.0	37.5	60.0	52.9	75.0	83.4
	Zayıf	42.0	50.0	20.0	29.5	16.6	-
Evlilik Oranı		58.3	75.0	100.0	52.9	75.0	83.4
Ek Geliri Olanlar		25.0	37.5	20.0	11.7	41.6	-
SAĞLIK PROBLEMLERİ							
Tansiyon	Düşük	-	-	34.6	17.7	8.3	-
	Normal	100.0	75.0	64.4	70.6	41.7	66.7
	Yüksek	-	25.0	-	11.7	-	33.3
Varis-Damar Rahatsızlığı		16.6	37.5	60.0	11.7	16.6	63.3
Ağrı-Sızı Veren Rahatsızlıklar	Romatizma	33.3	25.0	60.0	41.2	33.3	50.0
	Sırt Ağrıları	25.0	25.0	40.0	35.3	41.7	33.3
	Ense-Omuz Ağrıları	16.6	37.5	20.0	-	16.7	16.6
	Kol-Bacak Ağrıları	8.3	12.5	20.0	-	16.7	16.6
Sık Görülen Rahatsızlıklar	El Ayak Üşümesi	33.3	25.0	60.0	70.0	50.0	33.3
	Parmak Beyazlığı	8.3	12.5	20.0	5.5	-	50.0
	Duyuma Zorluğu	8.3	25.0	20.0	5.8	33.3	50.0
	Yorgunluk-Halsizlik	40.0	50.0	60.0	29.4	41.1	83.3
Psikolojik Rahatsızlıklar	Görme Bozukluğu	-	-	20.0	5.8	16.6	33.3
	Sinirlilik	33.3	37.5	40.0	41.1	41.6	33.3
	Dalgınlık	25.0	25.0	-	52.9	25.0	-
	Uyuma Zorluğu	8.3	12.5	40.0	35.3	50.0	33.3
Kalp Sıkışması ve Krizi	Baş Ağrısı	8.3	37.5	20.0	23.5	33.3	33.3
	Nefes Tıkanıklığı	-	-	20.0	5.8	8.3	16.6
	Bronşit-Nezle	-	25.0	80.0	11.6	16.6	16.6
	Mide-Bağırsak Ağrısı	16.6	12.5	40.0	-	8.3	16.6
Ciğer Rahatsızlığı		8.3	25.0	20.0	17.6	25.0	33.3
Eksama-Kaşınıtı		33.3	12.5	20.0	33.3	11.7	16.6
Mantar Rahatsızlığı		8.3	-	-	8.3	-	-
Ayak ve Kol Kırılmaları		-	-	-	11.7	35.3	16.6
Sırt ve Baş Yaralanmaları		-	-	-	-	8.3	16.6
Ezilme		-	-	-	11.7	8.3	-
Burkulma		-	-	-	11.7	8.3	-
Diş Sağlığı Bozuk		33.3	62.5	80.0	76.4	75.0	100.0
ALIŞKANLIKLAR							
Sigara İçenler		7.5	62.0	100.0	64.7	58.3	83.4
Alkol Alanlar		8.3	37.5	-	11.7	8.3	-
Çay-Kahve Alışkanlığı		50.0	75.0	80.0	70.6	75.0	83.4
Spor Yapanlar		50.0	37.50	20.0	35.3	16.6	-

Tablo 2: İskenderun İşletme Şefliği'nde Çalışan İşçilerle Yapılan Anket Sonuçlarının % Olarak Durumu**Table 2:** The state as percentage of the poll results done with the workers Forest Management Chieftaincy of İskenderun

		Fidanlık ve Ağaç İşçileri Nursery and afforestation workers			Üretim İşçileri Wood production workers		
		Yaş Grupları			Yaş Grupları		
		15-30	30-45	45<	15-30	30-45	45<
Vücut Yapıları	İri	28.6	10.5	-	50.0	70.0	60.0
	Normal	71.4	84.2	75.0	50.0	30.0	40.0
	Zayıf	-	5.3	25.0	-	-	-
Evlilik Oranı		71.4	89.4	100.0	50.0	100.0	100.0
Ek Geliri Olanlar		57.1	52.6	50.0	25.0	70.0	80.0
SAĞLIK PROBLEMLERİ							
Tansiyon	Düşük	-	5.3	25.0	25.0	-	-
	Normal	100.0	94.7	75.0	75.0	80.0	85.8
	Yüksek	-	-	-	-	20	14.2
Varis-Damar Rahatsızlığı		-	-	-	-	10.2	12.3
Ağrı-Sızı Veren Rahatsızlıklar	Romatizma	9.0	19.2	23.2	50.0	20.0	28.5
	Sırt Ağrıları	45.4	26.9	47.3	86.8	33.8	85.7
	Ense-Omuz Ağrıları	27.2	23.2	10.5	62.3	33.3	14.2
	Kol-Bacak Ağrıları	18.4	30.7	19.0	35.9	40.0	71.4
Sık Görülen Rahatsızlıklar	El Ayak Üşümesi	11.1	11.7	-	15.3	10.5	-
	Parmak Beyazlığı	-	-	-	7.6	-	-
	Duyuma Zorluğu	22.2	5.8	20.0	15.3	10.5	11.1
	Yorgunluk-Halsizlik	55.6	70.6	60.0	61.8	63.1	66.6
Psikolojik Rahatsızlıklar	Görme Bozukluğu	11.1	11.9	20.0	-	15.9	22.3
	Sinirlilik	46.1	54.1	80.0	33.3	47.8	53.8
	Dalgınlık	15.4	8.3	-	19.1	8.6	15.3
	Uyuma Zorluğu	15.4	12.5	-	23.8	13.0	7.6
	Baş Ağrısı	23.1	26.1	20.0	23.8	30.6	23.3
Kalp Sıkışması ve Krizi		-	-	11.1	-	10.6	10.1
Nefes Tıkanıklığı		15.3	7.6	11.1	16.6	8.5	10.0
Bronşit-Nezle		53.8	50.0	33.4	41.3	55.5	37.2
Mide-Bağırsak Ağrısı		23.3	16.3	-	27.3	8.8	-
Ciğer Rahatsızlığı		7.6	18.5	44.4	6.9	10.6	10.1
Eksama-Kaşıntı		71.4	64.2	75.0	66.6	88.8	62.0
Mantar Rahatsızlığı		28.6	35.8	25.0	33.4	11.2	38.0
Ayak ve Kol Kırılmaları		-	-	-	28.5	20.5	10.5
Sırt ve Baş Yaralanmaları		-	-	-	24.6	20.3	8.5
Ezilme		-	-	-	30.1	46.2	48.0
Burkulma		-	-	-	10.2	8.8	25.0
Diş Sağlığı Bozuk		71.3	68.4	100.0	50.0	80.0	85.7
ALIŞKANLIKLAR							
Sigara İçenler		28.4	15.8	75.0	75.0	80.0	42.9
Alkol Alanlar		28.6	31.6	62.5	62.5	73.4	28.6
Çay-Kahve Alışkanlığı		42.9	84.3	50.0	100.0	93.4	85.8
Spor Yapanlar		71.4	63.2	25.0	62.5	33.3	14.2

5.2 Orman İşçilerinin Sağlık Problemlerine Ait Bulgular ve Tartışılması

Yusufeli yöresindeki orman işlerinde çalışan fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinin ortalama %79.8'inin, üretim işçilerinin ise ortalama % 59.67'sinin tansiyonunun normal olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'den de görüleceği üzere, varis-damar hastalıklarının oranı, her iki işçi grubunda, genç yaşlarda az olmasına karşın, bu oran yaşa bağlı olarak artmaktadır. Ağrı sızı veren hastalıklardan gerek fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ve gerekse üretim işçilerinde ortalama olarak % 40.46'lık bir oranla ilk sırayı romatizma, ortalama olarak %33.38'lik bir oranla da ikinci sırayıda sırt ağrıları almaktadır. Ayrıca her iki işçi grubunda da az da olsa ense-omuz ve kol-bacak ağrıları olduğu tespit edilmiştir. Sık görülen rahatsızlıklardan yorgunluk-halsizlik; fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ortalama % 50'lik, üretim işçilerinde ise % 51.27'lik bir oranla ilk sırayı alırken, el - ayak üşmesi fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde % 39.43'lük, üretim işçilerinde ise % 51.10'luk bir oranda ikinci sırada yer almaktadır. Duyma zoruğu çeken işçilerin oranı, her iki işçi grubunda da genç yaşlarda az olmasına karşın, ileri yaşlarda artmaktadır. Görme bozukluğu olan işçilerin oranı, her iki işçi grubunda da genç yaşlarda az olmasına karşın, ileri yaşlarda artmaktadır. Görme bozukluğu olan işçilerin oranı, üretim işçilerinde daha fazladır.

Psikolojik rahatsızlıklardan olan sinirlilik fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ortalama % 36.93'lük bir oranla ilk sırayı alırken, üretim işçilerinde ortalama % 38.66'lık bir oranla ikinci sırada yer almaktadır. Fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde uyuma zorluğu olanlar % 20.26'lık bir oranla ikinci sıradayken, üretim işçilerinde bu oran % 39.53'le ilk sıradadır. Fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde mide-bağırsak ağrısına daha fazla oranda rastlanırken, üretim işçilerinde ilk sırayı ciğer rahatsızlıkları, ikinci sırayı da bronşit-nezle gibi rahatsızlıkların aldığı tespit edilmiştir. Eksama rahatsızlığı her iki işçi grubundaki genç işçilerde, yaşlılara göre biraz daha fazla bulunmaktadır. Mantar rahatsızlığı her iki işçi grubundaki 15-30 yaşları arasında işçilerde az da olsa vardır. Fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ayak ve kol kırılmaları, sırt ve baş yaralanmaları, ezilme ve burkulma gibi vak'alara rastlanmazken, üretim işçilerinde bu vak'alardan ilk sırayı ayak ve kol kırılmaları almaktadır. Ayrıca Tablo 1'den de görüleceği üzere 45 ve üzerindeki yaşlardaki işçilerde çok fazla olmak üzere, her iki işçi grubunda da diş sağlığı ile ilgili problemler vardır.

İskenderun yöresindeki fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan işçilerin ortalama % 89.9'unun, üretim işlerinde çalışan işçilerin ise ortalama %80.27'sinin tansiyonunun normal olduğu saptanmıştır. Yine Tablo 2'nin incelenmesinin de anlaşılacağı üzere, varis-damar rahatsızlıkları sadece 30 yaş üzerinde olan üretim işçilerinde, ortalama olarak %11.25 gibi düşük bir oranda bulunmaktadır.

Ağrı sızı veren rahatsızlıklardan gerek fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde (ortalama % 39.87) ve gerekse de üretim işçilerinde (ortalama % 68.67) en fazla oranda sırt ağrılarına rastlandığı, romatizma ise fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ortalama olarak %17.13, üretim işçilerinde ise ortalama olarak % 32.83 civarında bulunmaktadır. Bu oranlar, Yusufeli yöresinde çalışan her iki işçi grubundaki oranlardan daha azdır. Fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan işçilerdeki ense-omuz ağrıları oranı, Yusufeli yöresinde aynı işte çalışan işçilerdeki orandan az olmasına karşılık, kol-bacak ağrıları oranı daha fazla bulunmuştur. Yine üretim işlerinde çalışan işçilerdeki ense-omuz ve kol-bacak ağrıları oranı, Yusufeli yöresinde aynı işte çalışan işçilerdeki orandan daha fazla

bulunmuştur. Sık görülen rahatsızlıklardan yorgunluk-halsizlik; fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ortalama olarak % 62.06'lık, üretim işçilerinde ise ortalama % 63.83'lük oranlarla, Yusufeli yöresinde olduğu gibi, ilk sırayı almaktadır. Her iki işçi grubunda duyma zorluğu olan işçilerin oranı, Yusufeli yöresindekilere göre daha az bulunmuştur.

Psikolojik rahatsızlıklardan olan sinirlilik fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ortalama % 60.06, üretim işçilerinde ise ortalama % 44.97'lik bir oranla ilk sırayı alırken, her iki işçi grubunda da dalgınlık en sonra sırada yer almaktadır. Her iki işçi grubunda da ortalama olarak % 45.18'lik bir oranla bronşit-nezle gibi rahatsızlıklar ilk sırayı alırken, fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde ortalama % 23.50'lik bir oranla ikinci sırayı ciğer rahatsızlığı, üretim işçilerinde ise ortalama % 12'li bir oranla ikinci sırayı mide ve bağırsak ağrısı almaktadır. Eksama türü rahatsızlıkara her iki işçi grubunda da yüksek ve hemen hemen aynı oranlarda rastlanmıştır. Her iki işçi grubunda da hemen hemen eşit oranlarda mantar rahatsızlığına rastlanmıştır. Yusufeli yöresinde çalışan fidanlık ağaçlandırma işçilerinde olduğu gibi, İskenderun yöresinde de ayak ve kol kırılmaları, baş yarılmaları, ezilme ve burkulma gibi vak'alara rastlanılmamıştır. Ancak, Yusufeli yöresindeki üretim işçilerde ilk sırayı ayak ve kol kırılmaları alırken, İskenderun yöresindeki üretim işçilerinde ilk sırayı ezilme almaktadır. Diş bozukluğuna da her iki işçi grubunda da belirgin oranlarda rastlanılmıştır.

Tablo 1 ve Tablo 2'nin karşılaştırılmasında da anlaşılacağı üzere; her iki yöredeki işçilerin çoğunluğunun tansiyonu normal bulunmuştur. Yusufeli yöresinde çalışan işçilerdeki varis-damar rahatsızlığı oranı, İskenderun yöresinde çalışan işçilere göre daha fazladır. Ağrı-sızı veren rahatsızlıklardan İskenderun yöresinden sırt ağrılarına daha fazla rastlanırken, Yusufeli yöresinde en fazla romatizmaya rastlanmıştır. Sık görülen rahatsızlıklardan yorgunluk - halsizliğe her iki yörede ve her iki işçi grubunda en fazla oranda rastlanılmıştır. El-ayak üşümesine Yusufeli yöresinde daha fazla rastlanmıştır. Parmak beyazlığı İskenderun yöresinde çok az olmasına karşın, Yusufeli yöresinde daha fazladır. Psikolojik rahatsızlıklardan olan sinirlilik, her iki yörede ve yüksek oranlarda bulunmuştur. Yusufeli yöresinde mide ve bağırsak ağrısı ile ciğer rahatsızlıklarına daha fazla oranda rastlanmasına karşın, İskenderun yöresinde bronşit-nezle oranı daha fazla bulunmuştur. Diş bozukluğuna ise her iki yörede ve her iki işçi grubunda da belirgin oranlarda rastlanılmıştır.

5.3 Orman İşçilerinin Alışkanlıklarına Ait Bulgular ve Tartışılması

Yusufeli yöresindeki fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan 45 yaş üzerindeki işçilerde sigara içme oranı % 100 iken, aynı yaş grubundaki üretim işçilerinde bu oran % 83.4 olarak hesaplanmıştır. Üretim işçilerinde çay-kahve alışkanlığı oranı, fidanlık ve ağaçlandırma işçilerine göre daha fazla bulunmuştur. Fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan 45 yaş altındaki işçilerde alkol alma alışkanlığı oranı % 22.9 iken, aynı yaş gruplarındaki üretim işçilerinde bu oran % 10 olarak hesaplanmıştır. Spor yapma alışkanlığı olanların oranı fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde daha fazladır.

İskenderun yöresindeki fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde çalışan işçilerde sigara içme, alkol alma ve çay-kahve alışkanlığı oranı, üretim işçilerine göre daha az olmasına karşın, spor yapma

alışkanlığı olanların oranı fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde daha fazladır.

Tablo 1 ve Tablo 2'nin incelenmesinden anlaşılacağı üzere; her iki yörede ve her iki işçi grubunda sigara içme ve çay-kahve alışkanlığı oranı yüksek bir düzeydedir. İskenderun yöresinde çalışan her iki işçi grubundaki alkol alma alışkanlığı olanların oranı, Yusufeli yöresinde çalışan işçilere göre daha fazladır. Ancak, spor yapma alışkanlığı olanların oranı, İskenderun yöresindeki fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde daha fazladır.

5.4 Bulguların Literatüre Göre Tartışılması

Orman İşçiliği konularındaü ülkemizde fazla sayıda araştırma yapılmamıştır. Ancak, ergonomikdeki gelişmelerle birlikte işçi sağlığı konuları da son yıllarda incelenmeye başlanmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesin'ndeki Maçka ve Gümüşhane yöresinde yapılan çalışma sonucuna paralel olarak, bu çalışmada da orman işçilerinin çeşitli türde sağlık sorunlarına sahip olduğu ve bunun ileri yaşlarda daha da arttığı belirlenmiştir. Orman işçiliğinde genel olarak iş yerlerinin uzaklığı, işçilerin ekonomik durumlarının yetersiz olması ve işçilerin sosyal sigorta kapsamında olmaması gibi faktörler işçilerin sağlık sorunlarının çözümü yolunda başarılı olunamamasına neden olmaktadır. Bu konuda daha önce yapılmış olan iki çalışmada da işçilerin sinirsel hastalıklar başta olmak üzere, yorgunluk-halsizlik gibi rahatsızlıklar ile dış çürüklüğü en fazla rastlanılan hastalıklardan olduğu tespit edilmiştir (ERDAŞ VE ACAR 1995).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yusufeli ve İskenderun yöresinde fidanlık ağaçlandırma ile üretim işlerinde çalışan işçilerle yapılan anket çalışmalarından elde edilen verilerin yüzde olarak değerlendirilmelerinden şu sonuçlar ortaya konulmuştur. Buna göre;

Her iki yöredeki fidanlık ve ağaçlandırma işlerinde az da olsa 45 yaş üzerindeki zayıf ve yaşlı işçilerin çalıştırılmakta olduğu, her iki yörede ve her iki işçi grubunda evlilik oranının yaşa bağlı olarak arttığı ve her iki yöredeki işçilerin ek gelir oranları karşılaştırıldığında İskenderun yöresinde, tarım ve sanayi sektörünün daha yoğun olması nedeniyle, Yusufeli yöresine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ağrı-sızı veren rahatsızlıklardan İskenderun yöresindeki her iki işçi grubunda sırt ağrıları birinci sırayı alırken, Yusufeli yöresindeki her iki işçi grubunda ise sırt ağrıları, romatizmadan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Sık görülen rahatsızlıklardan yorgunluğa-halsizliğe her iki yörede ve her iki işçi grubunda da en fazla orada rastlandığı tespit edilmiştir. Yine el-ayak üşümesinin İskenderun yöresine göre, Yusufeli yöresindeki her iki işçi grubundaki işçilerde daha fazla oranlarda olduğu ortaya konulmuştur. Öte yandan parmak beyazlığına İskenderun yöresinde yalnızca 15-30 yaş arasındaki üretim işçilerinde % 7.6 gibi az bir oranda rastlanmış olmasına karşın, Yusufeli yöresindeki her iki işçi grubunda da bu oran daha fazla bulunmuştur.

Psikolojik rahatsızlıklardan sinirliliğe her iki yörede ve her iki işçi grubunda da yüksek

oranlarda rastlanılmıştır.

Yusufeli yöresinde mide-bağırsak ağrısı ile ciğer rahatsızlıklarına en fazla oranda rastlanırken, İskenderun yöresinde bronşit-nezle oranı daha fazla bulunmuştur. Yine, eksam ve mantar rahtsızlığı oranı İskenderun yöresinde daha fazla bulunmuştur.

Vücut yararlanmalarına her iki yöredeki üretim işçilerinde az da olsa rastlanılmıştır. Diş bozukluğuna ise her iki yörede ve her iki işçi grubunda yüksek oranlarda rastlanılmıştır.

Her iki yörede ve her iki işçi grubunda sigara ve çay-kahve içme alışkanlığı olanların oranı çok fazla olduğu, spor yapma alışkanlığı olanların oranı ise İskenderun yöresindeki fidanlık ve ağaçlandırma işçilerinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Alkol alma alışkanlığı olanların oranı, İskenderun yöresindeki işçilerde daha fazla bulunmuştur.

Ormancılık sektöründe yapılan veya yaptırılan işlerin daha sağlıklı ve daha ekonomik bir şekilde yürütülebilmesi için aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmesi iş verimi açısından yararlı olacaktır.

İşçi seçimlerinin dikkatle yapılması, yani yapılacak işe ehil olan işçilerin seçilmesine özen gösterilmelidir.

Ormancılık işlerinde kaza riski fazal olduğu için, olabilecek kazalara mahallinde müdahale yapabilmek için ilk yardım çantası ile sağlık konularında kurslara tabi tutulmuş en aza bir kadloru işçinin çalıştırılmasını veya çalışma yerlerinde telsiz bulundurlarak seyyar sağlık ekiplerinin oluşturulmasını sağlamak için, yapılan iş sözleşmelerinde bu konulara mutaka yer verilmeli ve paritkte kontrolü sağlanmalıdır.

Sigara ve aikal gibi alışkınlıkların yerini alacak gazete, radyo ve televizyon gibi araçlar iş yerlerinde temin edilmelidir.

Çalışmalar bir plan içerisinde yapılmalı ve işler işçilerin kapasitesine göre dağıtılmalıdır. Bu durum iş verimini arttıracığı gibi iş kazalarını da azaltacaktır.

Orman işçilerinin mesleki eğitimi için teorik ve pratik kurslar düzenlenmelidir.

İşçilerin işlerine daha iyi motive olmalarını sağlamak için, işçilere ikramiye verilmeli ve sigorta kapsamına alınmalıdır. Çünkü işçilerin sigorta kapsamına alınması işçilere güven vereceğinden dolayı, iş verimi üzerinde olumlu etki yapacaktır.

İşçilerin daha sağlıklı beslenebilmelerini sağlayacak olan iyileştirici adımlar atılmalıdır.

Kamplar, işyerine gidiş ve gelişlerin en kısa olacağı yerlerde ve sağlık koşullarına uygun olarak oluşturulmalı veya işçiler işyerlerine motorlu araçlara taşınmalı ve kesinlikle uzun mesafelerde yürütülmemelidir.

İşe bakmadan önce işçiler, mümkün olduğunca bir sağlık kontrolunan geçirilmeli ve kan grupları belirlenmelidir.

AN INVESTIGATION ON FOREST WORKERS' HEALTH IN YUSUFELİ AND İSEKENDERUN

Doç.Dr.H.Hulusi ACAR
Y.Doç.Dr.Necmettin ŞENTÜRK

Abstract

General characteristics of forest workmanship can be outlined as bellow:

- working in heavier conditions,
- working in high elevation, rough and vast areas,
- the necessity of accomodiation in forest, because of that working place is far from the social environment,
- the obligation of woking generally in day-time hours,
- taking care of the silvicultural treatments,
- the situation of being tentative workers in general,
- having high accident risk resulting from woking in open air conditions,
- having lower labour pays than the other labour barnches.

In thes study, it has been investigated what kind of health problems the workers have, in Directorate of Yusufeli Forest Enterprise and Forest Management chieftaincy of İskenderun. It has been taken a poll with the workers in nursery, afforestation and wood production. From the reslut of the poll, it has been found many ilneses like psychological sickness, fatigue-weakness and tetth problems. This physical diseases have negatively effected the working prdotuctivity and have sometimes caused the working accident. This situation can be arranged especially by initiating on working regulation and training.

SUMMARY

Forestry sector has fairly been helped not only to reduce interregional income unbalance but also to prevent unemployment in regions where the unemployed people gaining densely live lower income.

Forestry workers can be classified according to annual working period as below:

- permanent forest workers,
- Seasonal forest workers,
- Tentative forest workers.

In this study, seasonal and tentative workers groups were investigated.

Some results have been brought into public view after the evaluation of the poll data obtained from the total 120 workers who work in nursery, afforestation and wood production in Yusufeli and İskenderun regions. These are:

- Supplementary income rates of the workers in İskenderun region is higher than the workers in Yusufeli.
- Marriage rate increases in accordance with age in both regions and both workers groups.
- Nervousness, one of psychological sickness has been met in higher rates in both regions and both workers groups.
- Stomach aches and lung complaints have been met mostly in Yusufeli region, but bronchitis and catching cold have been found in İskenderun region.
- Body wounds have rarely been met in wood production workers in both regions.
- Teeth problems have been met in higher rates in both regions and workers groups.
- Smokers and tea-coffee addicts have been found in very high rates in both regions and worker groups.
- Sport addiction rate of nursery and afforestation workers in İskenderun region is more than Yusufeli region.

KAYNAKLAR

ERDAŞ, O., ACAR, H.H., 1994 : *Doğu Karadeniz Bölgesinde Bölgesel Kalkınma Açısından Ormancılık İş Kolu ve Orman İşçiliği, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu'94, K.T.Ü. 13-15 Ekim, s.334-352, Trabzon.*

ERDAŞ, O., ACAR, H.H., 1995 : *Doğu Karadeniz Bölgesi Orman İşçilerinde İşçi Sağladığı, Beşinci Ergonomi Kongresi, MPM Yayın No. 570, s. 312-32, İstanbul..*

KALIPSIZ, A., 1968: *Orman Köylerinin Ekonomik ve Sosyal Sorunlarının Çözümünde Ormancılık Sektörünün Rolü, Dağ ve Orman Köylerinin Ekonomik, Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları, 27-29 Mart 1968, Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti, s. 11, Ankara.*

ÖZDÖNMEZ, M., 1982 : *Ormancılık İş Kolunda İşçi İstihdamı, Tarım ve Orman İşçilerinin Sorunlarına İlişkin Çözüm Önerileri Semineri, MPM Yayınları 262, s. 40-55, Ankara.*

MPM., 1982 : *Tarım ve Orman İşçilerinin Sorunlarına İlişkin Çözüm Önerileri, MPM Yayınları No. 262, 291 s. Ankara.*

YILDIRIM, M., 1987 : *Genel Ormancılık İş Bilgisi, OGM Yayın No. 665/19, 142 s. Ankara.*